

VAN DE SCHOL NAAR DE SCHOOL : DE KRANT

Ik las ooit in een amper-gepubliceerd boek van een onbekend, overleden auteur het verhaal van Dis, een eenvoudige belhamel. Enkele hoofdstukken voor hij definitief van de school wordt verwijderd, gebeurt iets dat me tot nu toe bijgebleven is. De heer Grootwinder, vierendertig jaar oud en van een rijke redersfamilie, en leraar van Dis en kornuiten, stelt de jonge held een vraag :

"Dis, waarvoor gebruikt men een krant ?"

en Dis, beleefd rechtstaande en zakdoek wegmoffelend,

"Om schol in te pakken, meester."

De enige schol die kon worden ingepakt en die de heer Grootwinder kende, was een heildronk die zijn burgerijvrienden uitbrachten als ze te dronken waren om nog Frans te spreken. Op zijn aanraden werd Dis dan ook uit de school gezet "wegens vermeende dronkenschap op school en elfjarige leeftijd".

Toen Dis thuis kwam verliep een en ander ook niet zo best. Na veertig slagen op de billen met het rotje van de meester, twijfelde Dis niet meer aan het nut van de krant : "Om te lezen, sukkel !", "om cultuur op te doen, barbaar !", "om je wereld te leren kennen, achterlijke !" Zo ging het nog een tijdje door tot het de heer Grootwinder aan ingevingen ontbrak - inspiratie is nou eenmaal moeilijk te vinden als je moet uithalen. Uithalen was precies wat vader ook deed want hij was een pensioengerechtigd vishandelaar die de krant scholverpakking en de school een noodzakelijk kwaad vond. Dis, nochtans lange tijd de beste maatjes met zijn vader, eindigde zowel aan de poort van de school als aan de deur van het huis.

Later werd Dis nog koksmaatje, redde het leven van een kapitein, huwde zijn dochter, kreeg invloed en werd zelf reder. Het laatste hoofdstuk verhaalt hoe hij aan een hartaanval ten onder gaat, enkele minuten nadat hij de kinderen van de heer Grootwinder heeft laten kielhalen tijdens een trip naar Guernsey. Op zijn vraag "Matrozen, waarvoor dient een krant ?" hadden ze niet nagelaten de "sukkel", "barbaar" en "achterlijke" in hun antwoord te verweven. Zodoende.

Ik vrees dat de krant nog steeds voornamelijk als leesvoer wordt beschouwd in de klas. De leerling moet de krant lezen als een essay, een kortverhaal of een roman : woord per woord, zin na zin. De Grootwinders zitten hier fout : de krant is een dagdagelijks naslagwerk voor de meeste mensen. Ze lezen er uitgebreider en gedocumenteerder wat ze interessant vonden op het vorige TV-journaal ; ze vloeken als ze de loto, toto, jojo-uitslagen niet dadelijk vinden ; ze missen hun favoriete strip als die elders staat ; ze zoeken de vertoningsuren op van de film waar ze naartoe willen enz. Heeft iemand al eens stilgestaan bij de idee hoeveel pagina's een krant zou tellen mochten er enkel artikels in gepubliceerd worden die schools-leesbaar zijn. Met schools-leesbaar bedoel ik : een artikel/tekst die voorzien kan worden van vragen naar de woordenschat, de stijl, de inhoud en de interpretatie. Zo krijg je van die draken van toetsen met als vragen :

- in welke wagen zat J.F. Kennedy toen hij neergeschoten werd ?
- welk is het merk van de huiscomputer die de eerste minister bezit ?

Als we leesvaardigheid op deze leest geschoeid testen, zitten we m.i. ver naast de kwestie. Dit zijn zonder meer selecterende vragen : detailvragen (1), niet-functionele vragen en gezagsvragen. De dominantie van de leraar/lerares wordt extra in de verf gezet omdat de meeste artikels wel bij zijn/haar leef- en kenniswereld aansluiten maar zelden bij die van de leerling. Eigenaardig, dat wel, want niet zelden is het leerlingvriendelijke uitgangspunt het gebruiken van materiaal (i.c. de krant) uit de leefwereld van de leerling. Ergens loopt dan iets mis want men eindigt vaak met erg vervreemdende lessen : het deel dat meestal gebruikt wordt buiten de school komt in de klas niet aan bod en hetgeen wel gebruikt wordt op een manier die totaal verschilt van het thuis-lezen.

Even samenvatten : ik zou dus willen pleiten voor een aanpak ; 1° van de krant als naslagwerk(je) en 2° van de artikels als momentopnamen van de realiteit. Dit laatste houdt in dat de vragen over die artikels eerder vragen over die werkelijkheid zijn dan over de tekst. Wat betekent dat krantenteksten noch als literaire hoogstandjes ontleed worden, noch als volbloed-essays. Mensen die de krant kopen, doen dat om een voor hen bevredigende weergave van de dag ervoor terug te vinden, niet om proza te lezen. Het dient trouwens niet nog eens gezegd te worden dat de kranten daar ook op mikken. (2)

Enige ideeën over tekstbehandeling van kranten en tijdschriften zijn bedoeld voor het VONK-themanummer over beroepsonderwijs - waarin ik o.a. het Griffioen-model tegenover dat van de Waardenverduidelijking wil plaatsen. Deze tekst bestaat voornamelijk uit een aantal mogelijke activiteiten die men met kranten kan doen in de klas. Daarvoor wil ik eerst het begrip "grijs"-lezen introduceren.

Alhoewel het zwart op wit staat in de krant, wordt er voornamelijk "grijs"-gelezen. Daarmee bedoel ik dat een erg hoog percentage van de inhoud verloren gaat bij het gewone doornemen van de krant - wat volgens mij ook de manier is waarop de meeste mensen kranten lezen. Waarschijnlijk zijn er betere omschrijvingen van het verschijnsel te geven maar de term "grijs"-lezen spreekt me aan omdat hij o.a. een psycho-motorische ontspanning benadrukt. Wil men zijn ogen laten rusten, dan is - buiten het slapen-gaan - in de verte of naar een grijs voorwerp op afstand staren erg ontspannend. De omgeving waarin kranten vaak gelezen worden laten ingespannen lezen trouwens zelden toe - de aandacht wordt vaak afgeleid : op de tram of

trein van of naar het werk ; tijdens de kantoorpauzes ; terwijl de TV reeds aan staat enz. "Grijs"-lezen is daarbij zoekend lezen. Een zekere gelijkenis met "diagonaal"-lezen is niet te ontkennen. Maar diagonaal-lezen is een academische bezigheid waarbij de tekst in zekere mate het initiatief neemt, terwijl "grijs"-lezen bijna on-geregeld gebeurt : bepalend zijn de vooringenomenheid en vooringesteldheid van de lezer, de krantekoppen, de foto's, de bladschikking, soms een lijn met veel wit, de reclame, schema's (van beursberichten tot de voetbaluitslagen), de bladzijde (iedere krant heeft zo zijn vaste volgorde van internationaal, nationaal, regionaal en sportnieuws), de leeftijd (strips of overlijdens berichten).

Om een en ander te staven kan men statistieken gebruiken, naar het schijnt. Een enquête over het krantenleesgedrag van de leerlingen op school geeft het volgende beeld. (3) Op de vraag welke artikels ze het meest/minst lezen, antwoorden 50 beroepsschoolleerlingen en 15 uit een technische richting :

1. Spectaculaire gebeurtenissen (score 223 - de laagste hebben de de hoogste waardering !)
2. Filmprogramma's (235)
3. Teksten voor jongeren (281)
4. Sportnieuws (286)
5. Plaatselijk nieuws (292)
6. TV-programma's (318)
7. Gerechtszaken (350)
8. Gezin en mode (395)
9. Politieke berichten (419)
10. Beursberichten (470)
11. Kunst en cultuur (487)

Hierna volgt een lijst van 36 mogelijke activiteiten om met kranten te doen. Het hoeft geen betoog dat ze min of meer aansluiten bij wat u tot nu toe gelezen hebt : naslagactiviteiten, verzamelen van informatie, bijeenvoegen van een aantal dingen, plaatsen van thema's binnen in een krant enz. Ook het lezen en analyseren van artikels komt min of meer aan bod. Deze activiteiten zijn ijsbrekers, smaakmakers, lessenreeksen-onderdelen en vooral : erg interpreteerbaar naar de eigen klaskontekst toe. Omdat sommige in verschillende publicaties terugkomen, vermeld ik geen bron per activiteit maar vindt u alle bronnen wel achteraan de lijst. (4)

Ongeordende lijst van mogelijke klasactiviteiten met kranten en artikels

1. Laat iedere leerling geschreven materiaal meebrengen, dat zij/hij begrijpt, maar waarvan hij denkt dat ande-

ren het moeilijk vinden. Verdeel de klas in groepen en laat iedere leerling met de anderen in zijn groep over de moeilijkheden, die ze hebben bij het lezen van zijn/haar tekst, discussiëren.

2. Iedere leerling brengt de voorpagina van een krant van die dag mee. Verdeel de klas in groepen, die ieder aan een krant werken ; ze moeten zich voorstellen, dat ze net zijn aangekomen uit een verafgelegen deel van de wereld ; dat ze onze taal kunnen spreken, maar dat ze niets weten van onze maatschappij of van actuele gebeurtenissen daarin. Iedere groep moet de tekst doornemen en de woorden, zinsspelingen en verwijzingen, die zo'n lezer niet zou begrijpen, aankruisen, en een verslag maken van die feiten die het belangrijkste zijn om te weten wat er gaande is.
Volgende vragen kunnen helpen bij uitwerking :
  - wat is gemakkelijk en wat moeilijk uit te leggen ?
  - hoe vaak heeft de uitleg van één item de uitleg van een voorafgaand nodig ?
  - welk gebruik is er gemaakt van vergelijkingen en in hoeverre heeft dat succes gehad ?
  - waarom werkt het gebruik van vergelijkingen zo goed ?
  - bij welke moeilijkheden mislukken alle pogingen ?
3. De leerlingen gaan na voor welk publiek de door de leraar uitgezochte teksten bedoeld zijn. Als dit gebeurd is (in kleine groepjes) kiest ieder een vertrouwd onderwerp en schrijft daarover drie stukjes, elk voor een ander publiek. De klas kan daarna de stukjes beoordelen.
4. De leerlingen krijgen per groepje enkele verschillende kranten met een verslag van een belangrijke zaak die in het Parlement aan de orde is geweest. In de groepen komen vragen aan de orde als :
Hoeveel ruimte geven de verschillende kranten aan de zaak en op welke pagina ? Gebruiken ze grote koppen ? Zijn er duidelijke verschillen te constateren tussen de standpunten van de auteurs en zijn die wel duidelijk herkenbaar ? Is er verschil in taalgebruik (zinslengte, moeilijke woorden) en wordt de informatie gedetailleerd weergegeven ?
5. Knip titels uit die met het zelfde onderwerp te maken hebben (ongevallen, sport ...). De leerlingen moeten de titels bij de juiste artikels plaatsen.
6. Idem met foto's en ondertitels.
7. Verknip een strip en laat terug in de juiste volgorde plaatsen.
8. Verdeel de onderwerpen in groepen : plaatselijk nieuws, nationaal, internationaal, sport, ... Geef de artikels afzonderlijk en laat ze in de juiste groep plaatsen.

Onderverdeling :

- titel
- inhoudsopgave
- editoriaal
- brieven aan de redactie
- politieke cartoons
- buitenlands nieuws
- binnenlands nieuws
- plaatselijk nieuws
- advertenties
- uit-kalender
- sport
- onderwijs
- horoscoop, gerechten, hartsrubriek, sport
- strips
- beursberichten
- zoekertjes
- weerberichten
- TV-programma's

9. Knip artikels uit en geef ze aan de leerlingen. Laat ze de opinie-artikels van de feiten-artikels onderscheiden. Laat ze ook de sleutel-verklaringen opschrijven en nummeren.
  10. Leerlingen klasseren berichten onder een titel. Idem voor advertenties.
  11. De leerlingen maken zelf advertenties en leggen de gebruikte reclame-techniek uit aan de anderen.
  12. De leraar geeft een aantal categorieën (bv. "held" - "slaapkamer" - "auto te koop" - "woonprobleem" -) De leerlingen lezen de krant en zoeken artikels die onder die titels kunnen geplaatst worden.
  13. Verzamel een aantal reclames van automerken en klasseer ze naar een aantal categorieën. Bv. naam (diernaam ...) functie, publiek, ...
  14. Haal een aantal betrekkelijk moeilijke woorden uit een tekst en laat de juiste woorden weer op de juiste plaats zetten.
  15. Versnij twee teksten die enig verband hebben. Maak er een puzzel van en laat ze ontwarren.
  16. Geef enkel het begin of het einde van een tekst. Laat de leerlingen het einde of begin vinden. Dit leent zich goed tot werk in paren. Iemand moet zijn partner die vragen stellen die het mysterie oplossen (bv. gerechtszaken, politiezaken ...)
  17. Zoals 14. maar doe het ditmaal met twee teksten waaruit je hetzelfde aantal woorden haalt. Zet woorden van de ene tekst in de andere en laat de fouten opzoeken.
- 36.

18. Knip alle (of een aantal) foto's uit de krant, meng ze en laat ze op de juiste plaats terug leggen.
Idem met reclameslogans, cartoons ...
19. Laat in de TV-programma's van een tijdschrift een aantal film- of seriemotieven opzoeken. Vraag daarna dezelfde onderwerpen of juist de tegengestelde op te zoeken. Becommentarieer.
20. Gelijk(w)aardige collages kunnen gemaakt worden van reclame voor bv. auto's en artikels over ongevallen ; rookwaren en kanker ; produkten en vervuiling.
21. Verzamel alle positieve artikels.
22. Verzamel alle verhalen waarin iemand zijn schuld of fout bekent. Uit welke sfeer komen ze ? (rechtzaal, sport, politiek (...))
23. Schrijf een aantal leugens in een krantenartikel. Laat de leerlingen ze eruit halen (desnoods na voorafgaande dokumentatie).
24. Laat de leerlingen zelf een draai aan het verloop van een tekst geven (reëel of irreëel) zodat alles goed/slecht uitkomt maar totaal anders dan het origineel (ongevallen, wedstrijden, ...)
25. Laat robotfoto's maken van personen of zaken zoals ze in de tekst beschreven worden. Vergelijk de robotfoto's.
26. Rollenspel. Niet één maar honderden mogelijkheden. Als zuiverste zeker het naspelen van één of ander nieuwsverhaal.
Variaties :
  - meng ook de reporter in het spel. Hoe gedraagt hij zich, hoe komt hij aan zijn informatie, hoe interviewt hij ?
  - alle "echte" rollenspelen : bv. redactie van een krant ; beslissing van gemeenteraden (jeugdclubs, milieu) of rechtszaken, ...
  - speel wat er gebeurt in een "gat" in het artikel. Bv. tussen twee bankovervallen van eenzelfde bende ; het kennismaken van twee personen en jaren later uiteengaan.
  - laat het belangrijkste uit een gebeuren als "tableau vivant" uitbeelden (de lln. kiezen wat)
  - laat de personen in het verhaal niet uitgesproken gevoelens verwoorden (je kan daarna de betrokkenen van rol doen wisselen of met een alter ego werken)
27. Verzin zelf een aantal verhalen die op details na bijna waar zijn (dat kan alleen al de aanwezigheid van niet bestaande woorden zijn). Meng ze met enkele

echt gebeurde verhalen en laat de leerlingen de echte en onechte van elkaar scheiden. Je kan ze ook de artikels laten kopen per opbod. De groep die de meeste echtgebeurde heeft gekocht, wint.

28. Iedereen kiest een beperkt aantal artikels die hem/haar aanspreken. Nummer de artikels. Personen met hetzelfde artikel ondervragen elkaar over de motieven om dit nou net het boeiendst te vinden.
29. Oppervlakteberekeningen kunnen vrij veel informatie geven. Dit kan zowel gebeuren in één bepaalde krant, in één of meerdere weken van één bepaalde krant, in verschillende kranten van dezelfde dag ... Ook de verhouding tussen artikels onderling of foto's/artikels kan berekend worden. Werk wel procentueel want niet alle kranten hebben hetzelfde formaat.
30. De leerlingen schrijven een verslag van een artikel. Inhoudelijke correctie : nummer het aantal belangrijke punten bv. alfabetisch en geef ze een cijfer naargelang de belangrijkheid. Bespreek de verslagen. Dit overschrijft het gewone verslaggeven als er een discussie volgt waarom bepaalde punten wel/niet belangrijker zijn dan anderen. Dat heeft tenslotte niet altijd met waarneming te maken maar wel ook met waarden.
31. Houden van een persconferentie. Een groep leerlingen organiseert een activiteit (liefst vrij reëel : wandeltocht voor de klaskas, een gewaagd experiment - Guinnessbook-toestanden-een jeugdparlement over werkloosheid). De andere maken een verslag van de conferentie.
32. Drie (of meer) interviews worden gelezen. De leerkracht stelt een vraag die niet het minste betrekking heeft op één van die interviews. De leerlingen zoeken één concrete zin uit de interviews (dus drie in totaal) die een antwoord geeft op die vraag.
(Bv. interview van politicus, sportman, filmster : vraag : hoe reinig je de carburator van een wagen). Dit kan een uitputtingsslag worden als men vragen blijft stellen. De resultaten benaderen overigens sterk het vervreemdingseffect waar ene Brecht mee speelde.
33. "Wat zou jij doen ?" Leerlingen individueel in de situatie van een artikelpersoon geplaatst laten ingrijpen op een bepaald punt van het verloop (of op het einde). De andere kunnen na elke beslissing van de protagonist zelf ook een beslissing nemen. Enz. Vergelijk de beide eindresultaten.
34. Vind vijf redenen om de krant niet te lezen.
35. Vind vijf dingen die je kan doen met de prijs van één krant en die je meer boeien (en zo per week/maand/jaar).
- 38.

36. Schol verpakken.

Walter DE HERT, Verbondsstraat 90, 2000 Antwerpen.

VOETNOTEN

1. Detailvragen zijn uit den boze bij het lezen van kranten. Het gebeurt vaak dat de Vlaamse kranten onderling van mening verschillen over details : geel wordt rood, 58 wordt 85, de vermoorde wordt de moordenaar (wat bezwaarlijk nog als detail gezien kan worden).
2. Bij de enquête op school lazen 55 van de 65 leerlingen de krant.
Regelmatig : 32
Af en toe : 13
Zelden : 10
3. De categorieën zijn erg arbitrair maar toch nuttig. Enkele voorbeelden : filmprogramma's moeten gescheiden worden van filmbesprekingen (die bij Kunst en cultuur horen). De uitslag maakt dat wel duidelijk. Zo kon men TV-programma's ook onder Kunst en cultuur plaatsen maar met welk gevolg ? Het is duidelijk dat deze vragenlijst aangepast werd aan jarenlange ervaring met deze leerlingen. Een "objectieve" lijst zou hier weinig stof tot praten opbrengen.
4. Deze lijst werd opgesteld voor de VON-Conferentie van 1983 maar niet uitdrukkelijk gebruikt (Stroom Beroepsonderwijs). De meeste activiteiten zijn niet enkel bruikbaar voor beroepsschoolklassen (sommige zijn dat helemaal niet !) maar mits wat interpretatiewerk aanpasbaar voor alle vormen van onderwijs.

BIBLIOGRAFIE

- J. Corjanus e.a. Paard van Troje, Moedertaal voor het M.B.O.? Meppel, Ten Brink, ...
- H. Dekker, Didactische Werkvormen, Culemborg, Educaboek, 1980.
- P. Doughty e.a. Taal Gebruiken, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1978 (= DCN-Cahier 6)
- C. Frank e.a. Challenge to Think, Oxford, O.U.P., 1982.
- S.V. Simon e.a. Naar eigen waarden, Rotterdam, Lemniscaat, 1978.
- G. Starks, An Ideabok for Newspaper-Related Materials, Minnesota, University of Minnesota, Crookston Reading Center (ERIC-report).